

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

กระบวนการบังคับคดีทางแพ่ง เป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่ต้องดำเนินการให้ได้ผลเต็มตามคำพิพากษามากที่สุด และรวดเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้คำพิพากษา หรือ คำสั่ง ที่จะบังคับตามนั้น มีความศักดิ์สิทธิ์และมีประสิทธิผล การบังคับคดีจึงเป็นมาตรการที่มีความสำคัญ ต่อกระบวนการพิจารณาความแพ่งในการระงับข้อพิพาทแห่งคดี เป็นอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่เนื่องจากกระบวนการบังคับคดีนั้น เป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินไปอย่างล่อแหลมต่อการกระทบกัน ทำให้เกิดปัญหาหลายประการทั้งในด้านกฎหมาย เศรษฐกิจและสังคม ฉะนั้น กระบวนการบังคับคดีนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนด และวางระบบของการบังคับคดี ให้สอดคล้องต้องกันทั้งในด้านองค์กร และบุคลากรที่ดำเนินการบังคับคดี และขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ ซึ่งถ้าหากมีการวางระบบที่ดี มีความสัมพันธ์และสอดคล้องต้องกันอย่างดีแล้วย่อมจะก่อให้เกิดความคล่องตัวและควมมีประสิทธิภาพในการดำเนินกระบวนการตามเจตนารมณ์ของการบังคับคดีให้มีประสิทธิผลมากที่สุด

ควมมีประสิทธิภาพของการบังคับคดีเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ ในผลแห่งคำพิพากษา ถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญเป็นอย่างมาก อันเป็นกระบวนการที่รับรอง และบังคับให้ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล มีความศักดิ์สิทธิ์ที่คู่ความ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จะต้องยอมรับนับถือ และเคารพในผลแห่งคำตัดสินของศาลซึ่งวิธีการเช่นนี้กระบวนการของรัฐมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องเข้ามาจัดการ โดยจะต้องเป็นองค์กรซึ่งมีความอิสระ ไม่มีส่วนได้เสียกับคู่ความ เป็นผู้ระงับข้อพิพาทในการบังคับคดี ด้วยความเที่ยงธรรม และการบังคับคดีนั้น จะต้องไม่ทำให้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบ เกินกว่าที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา และควรหลีกเลี่ยงความเสียหายทุกประการ ที่จะก่อให้เกิดขึ้นจากการบังคับคดีเพราะ หากไม่เป็นดังนี้ ทั้งเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาและลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยในการบังคับคดี ย่อมมีความไม่พอใจและก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นศรัทธา เท่าที่ควรต่อองค์กรของรัฐ ที่ดำเนินการบังคับคดีนั้น จากการศึกษาถึงวิธีการบังคับคดีเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษานั้นเจ้าหน้าที่

ตามคำพิพากษา ผู้นำยึดทรัพย์สินชอบที่จะยึด อสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพราะเป็นทรัพย์สินที่มีราคาแพงพอที่จะใช้หนี้และมีเอกสาร คือ โฉนด หรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน และอื่นๆ ซึ่งเป็นหลักฐานเอกสารมหาชน จึงทำให้บังคับคดีได้ง่าย แต่ส่วนมาก อสังหาริมทรัพย์มักเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำมาหากินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา นำยึดมาเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษามาแล้ว ก็จะทำให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่มีที่อยู่อาศัย และไร้ที่ทางทำมาหากินต่อไป

ส่วนทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์ เจ้าหน้าที่มักเห็นว่าเป็นทรัพย์ที่มีราคาน้อยและเคลื่อนที่ได้ง่าย อีกทั้งสังหาริมทรัพย์บางชนิด ไม่มีหลักฐานใด ๆ ของทางราชการ หรือหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์แต่อย่างใด จึงมีการบังคับคดีได้ยาก และไม่อาจทราบได้ว่าทรัพย์สินนั้นใครเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ซึ่งหากลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานำยึดมา ก็จะก่อให้เกิดเป็นคดีสาขา คือ การร้องขอทรัพย์ อันอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในการเป็นคดีความอีก จึงอาจก่อให้เกิดปัญหากับเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ การยึดสังหาริมทรัพย์นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 บัญญัติว่า “การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดย

(1) นำเอาเอกสาร หรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใด หรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นควร และแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ หรือ

(2) มอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยความยินยอมของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา หรือมอบไว้ในความอารักขาของบุคคลอื่นใด ซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้หรือบุคคลเช่นว่านั้นทราบ กับต้องกระทำให้การยึดนั้นเห็นประจักษ์แจ้ง โดยการประทับตราหรือกระทำโดยวิธีอื่นใดที่สมควร

การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างนั้น ครอบคลุมไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์นั้นด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าวใน(2) มีปัญหาที่ต้องพิจารณาว่าการยึดสังหาริมทรัพย์ต้องมีการกระทำโดยให้เห็นประจักษ์แจ้งด้วยการประทับตราหรือเครื่องหมายอื่นใดในตัวทรัพย์คั้งนั้น การยึดจะสมบูรณ์เมื่อไหร่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ของการยึดทรัพย์บังคับคดี ไม่ใช่ได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์มา หากถือว่า การประทับตราเป็นความสมบูรณ์ของการยึด จะทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ เช่น กรณีการที่ยึดไม้ซุงในป่าจำนวนมาก ๆ หากเจ้าพนักงานบังคับคดียังไม่ทำการประทับตราหรือยังไม่ทำการประทับตราเสร็จสมบูรณ์ทุกท่อน แล้วเกิดกรณีว่าได้มีการลักลอบนำไม้ซุงที่ยังไม่ประทับตราหลบหนีหายไปด้วยวิธีใด ๆ และนำไม้ซุงดังกล่าวขายให้บุคคลภายนอกผู้รับซื้อไว้สุจริต คั้งนี้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ก็อาจจะยันถึงการยึดไม้ซุง

นั่นว่าได้ทำการยึดโดยสมบูรณ์แล้วไม่ได้ เพราะตามหลักของกฎหมาย ถือว่าการยึดยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากยังไม่มี การประทับตราไม้ซุงในตอนนั้น ๆ ปัญหา คือ การประทับตราเป็นองค์ประกอบของการยึดหรือไม่ ถ้ายังไม่ประทับตรา การยึดยังไม่สมบูรณ์ ยังไม่ตัดสิทธิบุคคลภายนอก และการประทับตราจะทำอย่างไร

(1) ต้องประทับตราต่อตัวทรัพย์สินที่ยึดหรือไม่

(2) มีการประทับตรา และทำเครื่องหมายต่อทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง หรือทรัพย์สินอยู่ในลักษณะใด ก็ประทับที่ลักษณะนั้น

ปัญหาประการต่อมาต้องพิจารณาว่าสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 มีทั้งที่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ และไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ แต่มีหลักฐานแสดงการให้มิให้ใช้และไม่มีเอกสารใด ๆ ซึ่งการยึดต้องมีความแตกต่างกัน แต่จากบทบัญญัติตามมาตรา 303 มิได้มีการแยกประเภทของสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างแต่อย่างใด ทำให้การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติทั้งของเจ้าพนักงานบังคับคดีและเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาในการนำยึดเช่น เรือจดทะเบียน และโค กระบือ สัตว์พาหนะ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ์ และสามารถโอนกรรมสิทธิ์ทางทะเบียนได้ และยังมีประเภทสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่าง ที่มีหนังสือหรือเอกสาร ของทางราชการออกให้ และกำกับตัวทรัพย์สินแสดงการให้มิให้ใช้ เช่น รถยนต์ หรือปืน และประเภทสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีหลักฐานอื่น ๆ ในการกำกับตัวทรัพย์สินแต่อย่างใด ทำให้การยึดทรัพย์สินบังคับคดีต้องมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร บางกรณีการบังคับคดีสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างตามแต่ละประเภทนี้ จึงอาจทำการยึดได้ไม่ทันการ หรืออาจไม่เหมาะสมต่อภาวะสังคม หรือสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ ปัญหาคือบางครั้งมีการจำหน่าย จ่าย โอน หรือกรรมสิทธิ์เปลี่ยนมือได้ง่ายทำให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษายกย้ายถ่ายเทให้พ้นจากการบังคับคดีได้ ทำให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องเสียประโยชน์ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องกรรมสิทธิ์ในตัวทรัพย์สิน อีกทั้งก่อให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการบังคับคดี มีปัญหาสืบเนื่องไปถึงการเพิกถอนการยึด การร้องขาดทรัพย์สินและอื่น ๆ ทั้งปัญหาการฟ้องร้องของรัฐ ไม่มีวิทยาการจัดการหรือระบบที่ดี ในการเข้ามาดำเนินการ เพื่อให้การชำระหนี้ตามคำพิพากษาเป็นระบบที่ดีต่อไป เพราะหากจะคงยึดหลักเกณฑ์หรือขั้นตอนเท่าที่มีอยู่ ยังไม่สามารถจัดการให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ของการดำเนินการบังคับคดีอย่างแท้จริง เพราะการดำเนินการเพื่อจัดการบังคับคดีให้ได้รับผลเต็มตามคำพิพากษามากที่สุดให้แก่เจ้าหน้าที่ หรือ ไม่ต้องให้ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบเกินกว่าหนี้ตามคำพิพากษา และต้องคำนึงถึงองค์ประกอบและสถานะการณ์ต่าง ๆ ทั้งของตัวเจ้าหน้าที่และลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งจะต้องสอดคล้องและดำเนินการไปตามสถานะการณ์อย่างแท้จริง มีระบบอื่น ๆ ที่ดีเข้ามาจัดการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินการบังคับคดีอย่างแท้จริง ดังนั้น

ผู้เขียนจึงเห็นว่าปัญหาต่าง ๆ ควรได้มีการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ในสภาพแห่งปัญหา และจะได้เสนอแนะแนวทางการแก้ไข และผลักดันให้มีการปรับปรุงหลักเกณฑ์กฎหมาย และวิธีการจัดการบังคับคดีให้มีความสอดคล้องต้องกันทั้งระบบ และให้มีความเหมาะสมกับการบังคับคดีให้มากยิ่งขึ้นต่อไป

1.2 สมมติฐาน

แนวความคิดที่แท้จริงของการบังคับคดี คือ ให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา และลูกหนี้ต้องมิให้เกิดความเสียหายด้วย รวมทั้งต้องคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอก แต่จากการศึกษาพบว่า การบังคับคดี การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างในปัจจุบันยังไม่สมประโยชน์ต่อกระบวนการของการบังคับคดีที่แท้จริง จึงเห็นควรต้องมีการพัฒนา

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

- 1) เพื่อทราบถึงหลักเกณฑ์ของกฎหมาย แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการบังคับคดีแพ่ง ที่สามารถอำนวยให้เกิดประโยชน์แก่การใช้กฎหมาย เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น
- 2) เพื่อเสนอถึงสภาพแห่งปัญหา ความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น ที่กระทบต่อระบบการบังคับคดี ในเรื่องการยึดสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่าง
- 3) เพื่อชี้ให้เห็นข้อบกพร่องช่องว่างของกฎหมายและอุปสรรคต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหา และการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ทั้งในส่วนวิธีดำเนินการ ส่วนเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานบังคับคดี ทั้งในทางทฤษฎีกฎหมาย และในทางปฏิบัติ
- 4) เพื่อติดตามผลของการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ว่าได้ดำเนินการไปอย่างไรบ้าง วัตถุประสงค์ที่แท้จริงหรือไม่ อย่างไร
- 5) วิเคราะห์ รวบรวมแนวคำพิพากษาของศาลที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องการยึดทรัพย์
- 6) การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย วิธีการ และมาตรการแก้ไขปัญหามาใช้เพื่อปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยในลักษณะเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ การสัมภาษณ์ นักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิ ฯลฯ ศึกษาข้อมูลแล้วทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อให้บรรลุผลแห่งการได้ข้อสรุปสุดท้ายต่อไป

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การศึกษานี้จะทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการในการบังคับคดีสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่างในปัจจุบันว่ามีประสิทธิภาพ หรือมีข้อบกพร่องอย่างไร แล้วนำผลสรุปจากการศึกษาตลอดจนกฎหมายและแนวทางเกี่ยวกับ กฎหมายเรื่องนี้มาวิเคราะห์ เพื่อเป็นแนวในการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมาย เกี่ยวกับการบังคับคดีในเรื่องการยึดสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่างให้มีความเหมาะสม และรัดกุมยิ่งขึ้น

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเพื่อเรียบเรียงวิทยานิพนธ์นั้น ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีในเรื่องการยึดทรัพย์ที่มีรูปร่าง โดยศึกษาเปรียบเทียบด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลเหล่านั้นทั้งหมดมาศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำความคิดเห็นนั้นมาประกอบการวิเคราะห์ วิจัย ดังกล่าว เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่ดีในส่วนสุดท้ายต่อไป